

Skreczko, Adam

"Pedagogika dla teologów", Eugeniusz Mitek, Opole 1986: [recenzja]

Studia Teologiczne 14, 417-420

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

indyjskie samookreślenie, lecz określenie obce. Sugeruje ona jedność, która hinduizm nie był ani nie jest. Jest to *zbitka* kultów, systemów filozoficznych. Najważniejsza właściwość to *inkluzywizm* (termin P. Hackera) czyli podporządkowanie temu co jest swoje, tego co obce, bez przeprowadzenia dowodu tożsamości. Prowadzi to do używania terminologii chrześcijańskiej, która *uspokaja* ludzi z zewnątrz nie powodując w nich chęci (lub nie uświadamiając im potrzeby!) poznawania zawartości treściowej hinduizmu. Religia ta może być także ucieczką od mocno osadzonego w historii chrześcijaństwa do mitu, do łatwiejszej drogi zbawienia.

Charakterystyka buddyzmu akcentuje trzy klejnoty tej religii: Buddę, dharmę i sanghę. Jest to studium ciekawe bo wskazuje miejsce takich praktyk jak jałmużna, miłosierdzie.

Ad. 7. H. Waldenfels zajmuje się tu takimi pojęciami jak fundamentalizm, synkretyzm, medium i informacja. Opisuje historię ich kształtowania się, zawartość wewnętrzną, wpływ na kształtowanie świadomości ludzkiej oraz postaw religijnych.

Ad. 8. Jest to ostatni rozdział noszący tytuł *Fascynacja chrześcijaństwem*. Wg autora książki bierze się ona stąd, że odkrywa się tę religię jako drogę wskazaną przez historię Jezusa z Nazaretu. Całe nauczanie chrześcijańskie powinno być *historią o Żyjącym* (E. Schillebeeckx) prowadzącą do zapisywania *historii bycia chrześcijaninem*. W ludzki czas wpisany jest historyczny Jezus z Nazaretu, wpisana jest także Magna charta chrześcijaństwa - *Kazanie na Górze*. Wpisane jest także pytanie Jezusa: *Czy i wy chcecie odejść?*, które domaga się indywidualnej odpowiedzi.

Hans Waldenfels rozdziały 1-6 kończy wnioskami częściowymi, które są zebraniem głównych myśli danej partii tekstu oraz obszerną literaturą tematu. Książka ta ze względu na obszerny, a zarazem niesamowicie jednoznaczny w każdym pojęciu, zakres treści może być pomocą do prowadzenia rozmów, oczyszczania nieporozumień. Jednoznaczność zawartości pojęć wprowadza ład do ukazywanych treści. Przez to może być pomocą do samoidentyfikacji oraz identyfikacji wszystkiego co napływa z zewnątrz. Można uczyć się z niej prowadzenia dialogu opartego na zrozumieniu partnera, poszanowaniu jego przekonań, z jednoczesnym zachowaniem szacunku dla własnej tożsamości.

Wojciech Rzepa

Eugeniusz Mitek, *Pedagogika dla teologów*, Opole 1986.

Zmiany społeczno-ustrojowe w naszym kraju przyniosły możliwość nauczania religii w szkole, a to zwiększyło zapotrzebowanie na osoby z wyższym wykształceniem teologicznym przygotowane do pracy katechetycznej. Obserwujemy w naszym kraju systematycznie zwiększającą się liczbę osób świeckich, zainteresowanych studiami teologicznymi. Aby studia mogły przebiegać pomyślnie, potrzebne są odpowiednie pomoce naukowe opracowane przez specjalistów z różnych dziedzin wiedzy, wchodzącej w zakres tychże studiów. W dziedzinie pomocy naukowych tego typu odnotować należy serię podręczników dla studentów teologii wydaną przez Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie i Instytut Teologiczny w Tarnowie. Do tej grupy wydawniczej należy zaliczyć również książkę Ks. Eugeniusza Mitka pt.: *Pedagogika dla teologów*.

Autor podręcznika jest profesorem Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu, gdzie jest również kierownikiem Katedry Pedagogiki i Katechetyki.

Dyplom magistra psychologii uzyskał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Tam też zdobył tytuł doktora pedagogiki. Habilitował się na PAT w Krakowie w zakresie teologii pastoralnej. W swoim dorobku pisarskim ma dwie pozycje książkowe oraz wiele artykułów w różnych czasopismach. Interesuje się wychowaniem młodego pokolenia, szczególnie formacją ministrantów.

Pedagogika dla teologów składa się z następujących części: 1) historia wychowania, 2) teoria współczesnej pedagogiki, 3) formacja liturgiczna młodego pokolenia oraz 4) laikat we wspólnocie parafialnej. Przyjrzyjmy się bliżej poszczególnym tematom.

Historia wychowania to dział opracowany z myślą o zapoznaniu czytelnika z przebiegiem procesów formacyjnych, szkolnictwem, metodami i formami oddziaływań wychowawczych w różnych okresach dziejów ludzkości. W zakres tego działu weszła wiedza zarówno o stosowanej praktyce wychowawczej, jak też o teorii pedagogicznej. Historia wychowania pozwala odróżnić to, co trwałe, od tego co powierzchowne i przemijające. Autor swoje opracowanie oparł na dwóch pozycjach książkowych: S. Kot, *Historia wychowania*, t. 1-2, Lwów 1935 oraz S. Wołoszyn, *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej*, Warszawa 1964. Analizę swą rozpoczął od wychowania greckiego, aby poprzez rzymskie, chrześcijańskie, humanistyczne dojść do tzw. *nowoczesnego*. Niestety sprawom najnowszym wychowania autor poświęcił niewiele miejsca, a to powinno stanowić istotę tej części podręcznika. Wychowawca katolicki bowiem po ukończeniu studiów powinien być świadom bagażu doświadczeń tak pozytywnych, jak i negatywnych, które płyną z takiego a nie innego ustawienia spraw wychowawczych w najnowszych czasach. Idzie on przecież do szkoły i bez pogłębionej świadomości na temat szkolnictwa współczesnego nie będzie umiał aktywnie włączyć się w niej z propozycją wychowania chrześcijańskiego.

Teoria współczesnej pedagogiki jest próbą zebrania i uporządkowania wiedzy o wychowaniu. Samo rozumienie terminu *wychowanie* stanowić już może nie lada trudność. Ks. Mitek unika przedstawiania wielu określeń tego terminu, biorąc za podstawę wychowanie jako *celowe oddziaływanie starszych ludzi na młode pokolenie* (s. 99). Na temat tej definicji, zaczerpniętej od S. Kunowskiego, ks. J. Tarnowski (ATK) pisze: *nie ma w niej elementu interakcji, wychowanek więc pozostaje niejako niemy, bierny. Proces pedagogiczny ma tu zatem charakter wyłącznie jednostronny; nie przewiduje się oddziaływania wychowanka na wychowawcę* (J. Tarnowski, *Jak wychowywać?*, Warszawa 1993, s. 64).

Druga część podręcznika została opracowana przez ks. Mitka niemal wyłącznie na podstawie książki Stefana Kunowskiego pt.: *Podstawy współczesnej pedagogiki*. Jak słusznie zauważył autor, S. Kunowski (1909-1977) położył *ogromne* zasługi w zakresie opracowania podstawowych zasad współczesnej pedagogiki. Był on profesorem KUL i PWT we Wrocławiu, a także zasłużonym nauczycielem akademickim oraz znakomitym pedagogiem i wychowawcą wielu uczonych. Ks. Mitek zauważył, że wspomniana książka S. Kunowskiego *wyróżnia się do tego stopnia swą systematycznością, logicznością i zwartością, że może z całym powodzeniem uchodzić za akademicki podręcznik o dużej wartości dydaktycznej* (s. 98). Trzeba jednak zauważyć, że Pan Stefan przedstawił w swej książce zwartą koncepcję wychowania tzw. *pedagogikę warstwicową*, gdzie każdy z elementów ma swoje miejsce. Natomiast Ks. Mitek *zaadaptował* tylko niektóre elementy jego teorii (np. wychowanie jako rozwój *biosu, ethosu, agosu*). Trzeba przyznać, że sama koncepcja S. Kunowskiego

nie należy do łatwych i być może dlatego ks. Eugeniusz oszczędza studentom całościowego zapoznawania się z nią. Jednak naraża się on tym samym na wyrwykowość wiedzy z tej dziedziny. Patrząc też na proporcje materiału ujętego w tej części podręcznika do pozostałych, które są obszerniejsze, można postawić zarzut, że baza teoretyczna pedagogiki jest zbyt powierzchownie przedstawiona.

Część trzecia opiera się na osiągnięciach Soboru Watykańskiego II w zakresie liturgii, w której partycypuje lud Boży, a szczególnie młode pokolenie pragnące służyć Chrystusowi przy ołtarzu. Zagadnienie omawiane przez ks. Mitka tej części, a dotyczące formacji zespołów liturgicznych, należy do zakresu katolickiej pedagogiki praktycznej. Zagadnienie to opracował w aspekcie praktycznym. Zaprezentował aktualną sytuację duszpasterską wyznaczoną przez posoborowe dzieło odnowy liturgicznej. W prezentacji materiału wykorzystał wypowiedzi i referaty ks. dr hab. F. Błachnickiego, opracowania Duszpasterstwa Służby Liturgicznej pod redakcją ks. dr S. Szczepańca oraz własne przemyślenia i doświadczenia. Autor jest bowiem specjalistą głównie z tego zakresu pedagogiki, jak świadczą jego liczne publikacje na ten temat (m.in. *Wartości wychowawcze Mszy świętej*, Wrocław 1990; *Lektor - ministrant Słowa Bożego*, Opole 1993). Ta część jest niewątpliwie cenną pomocą w pogłębieniu tak ważnego odcinka pracy duszpasterskiej.

Jest jeszcze ostatnia część książki, nawiązująca do poprzedniej, wchodzącej w zakres pedagogiki praktycznej: *Laikat we wspólnocie parafialnej*. Ks. Mitek pragnie w ten sposób jeszcze bardziej wiązać teorię z życiem, aby wiedza była pomocna w działaniach katechetów i duszpasterzy.

Jednak już pierwsze stwierdzenie ze wstępu, że w niektórych środowiskach parafialnych, pod wpływem istniejących ruchów, pojawia się dążność do przesadnego akcentowania roli świeckich (...) są to sprawy szokujące dla przeciętnych i właściwie uformowanych katolików (s. 243) ustawia w pewnej perspektywie dalszy wywód. Czy mamy się więc ruchów obawiać, czy je poznawać i proponować? Po uważnym przeczytaniu wstępu dochodzimy do wniosku, że trzeba je jednak proponować, ciągle czuwając, aby grupa mogła pozostać wierną Bogu, Kościołowi i swemu powołaniu (por. s. 244).

Zastanawia również kryterium użyte przez autora do podziału ruchów na ewangelizacyjno-modlitewne, społeczno-religijne i duszpasterskie. Jest to dość sztuczny podział nie odpowiadający rzeczywistym charyzmatom istniejących ruchów. Autor nie uniknął też błędów w samej charakterystyce poszczególnych ruchów. Dostrzec to można chociażby na przykładzie ruchu Comunione e Liberazione. Autor podał rok 1969 zamiast 1954, jako rok założenia tego ruchu pisząc też błędnie jego nazwę - Communione. Należało raczej poprosić o pomoc w charakteryzowaniu poszczególnych ruchów kogoś z charyzmatycznych przywódców, a wtedy sama charakterystyka mogłaby być zaproszeniem do uczestnictwa. Z całą pewnością przyczyniłoby się to do bardziej rzeczowego opracowania materiału, który lepiej służyłby tak prawdzie, jak i życiu.

Na koniec należy zauważyć, że na przedmiot, jakim jest pedagogika na wydziałach teologicznych, zwykle przeznaczają się mało czasu (wymiar dwóch godzin tygodniowo przez jeden rok studiów). Taki stan rzeczy nie pozwala na wyłożenie i poznanie w dostatecznym stopniu bogatej wiedzy pedagogicznej niezbędnej w późniejszej pracy wychowawczej. Biorąc to pod uwagę, ks. Mitek w *Postłowie* na koniec swego opracowania podaje dodatkowo wskazówkę do odpowiedniego sposobu wykładania pedagogiki i

korzystania z jego podręcznika. Píše on tam: *zmierzając do tego, by studenci poznali całość materiału w danym roku akademickim o wymiarze dwóch godzin tygodniowo, wykładowca podaje materiał zawarty w części pierwszej, a studenci indywidualnie przyswajają sobie dodatkowo drugą. W następnym semestrze wykładowca podaje na swych godzinach część trzecią, a słuchacze ponadto zapoznają się z czwartą. W ten sposób do końcowego egzaminu przystępują z opanowanym całym materiałem* (s. 301).

Wobec braku podobnych opracowań na polskim rynku księgarskim, podręcznik ks. Eugeniusza Mitka zasługuje niewątpliwie na uwagę i jest warty polecenia nie tylko studentom, mającym w ramach studiów przedmiot zwany pedagogiką, ale również duszpasterzom i katechetom, którzy są pedagogami praktykami. Wymaga on jeszcze wielu poprawek i udoskonaleń, ale bez pierwszego kroku nie można by było czynić dalszych.

Ks. Adam Skreczko

Antoni Pacyfik Dydycz, bp., OFM Cap., *Dzieje braci mniejszych kapucynów na Litwie, 1756-1993*. Rzym, „Orzeł Biały”, 1994, 8° ss. 223, il. 12, mapy 4.

Autorem rozprawy jest aktualny biskup diecezjalny Drohiczyzna n/Bugiem, rodowity Podlasiak. Stanowi ona zupełną nowość w polskiej i litewskiej historiografii kościelnej. Otrzymujemy w niej kompletną i opartą na źródłach monografię dziejów kapucynów na Litwie, zakonu zrosniętego mocno od ponad trzystu lat z historią i kulturą Polski, w tym szczególnie w wiekach XIX i XX z Kościołem na ziemi podlaskiej. Autor był wprost predestynowany przez los do podjęcia tego tematu jako że wyjątkowo miał dostęp do źródeł archiwalnych na Litwie i w Rzymie, bez których tego rodzaju praca w ogóle nie byłaby możliwa. Właśnie ta źródłowość nadaje rozprawie ogromną wartość, czyni ją samą swego rodzaju historycznym źródłem. Również sposób wykorzystania źródeł zasługuje na uznanie. Posłużono się w pracy metodą obiektywnej analizy faktów z uwzględnieniem ogólnego tła historycznego i franciszkańskiego charakteru opisywanego zakonu, a dostarczony w opracowaniu komentarz znajduje ogruntowanie w bazie źródłowej, występujące w nim wnioski nie przekraczają wyznaczonych przez nią granic. Spoista struktura pracy, przejrzystość stylu językowego, odpowiednie dopracowanie drobniejszych szczegółów, poprawność licznych odsyłaczy i przypisów, estetyczna graficzna szata książki wzmagają jej naukowe walory.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów, wstępu, zakończenia, wykazu źródeł i literatury, dokumentalnego dodatku oraz zawiera kilka map i kilkanaście zdjęć o znaczeniu historycznym. We wstępie autor wyjaśnia, że to pragmatyka życia, mianowicie osobisty kontakt z Litwą z czasów sowieckiego imperium z racji pełnionego przezeń osobowiazku doradcy przełożonego generalnego w Rzymie dla krajów za tzw. *żelazną kurtyną*, stworzył mu sposobność do zajęcia się tematem. Tu także charakteryzuje on wykorzystane źródła i literaturę. Kwerendą zostały objęte różne europejskie archiwa, a przede wszystkim: archiwum generalne zakonu kapucynów i księży marianów w Rzymie; archiwa prowincjonalne prowincji kapucyńskich: nadreńsko-westfalskiej, bawarskiej i warszawskiej; państwowe archiwa